

Täysistunto

Torstai 23.2.2023 klo 16.00—20.24

14. Hallituksen esitys eduskunnalle sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisia voittoveroja koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 320/2022 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 44/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 44/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Ja totuttuun tapaan, edustaja Viitanen, olkaa hyvä.

Keskustelu

19.16 **Pia Viitanen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on nyt kysymys siitä niin sanotusta windfall-verosta, eli tässä ovat taustalla korkeisiin energiahintoihin liittyvistä hätätoimenpiteistä annettu EU-asetus sekä hallituksen viime syksynä budjettineuvottelussa tekemät linjaukset. Tässä EU-asetuksessa säädetään muun muassa tuottokatosta ja eräisiin öljy- ja kaasualan yhtiöihin sovellettavasta solidaarisuusmaksusta, ja tarkoituksena on kerätä valtiolle tuloa, joka voitaisiin käyttää korkeaa energian hintaa kompensoivien tukitoimien rahoittamiseksi.

Tässä esityksessä siis esitetään sähköalan yritysten verovuoden 23 voittoihin kohdistettavaksi 30 prosentin suuruinen väliaikainen vero, ja veron kohteena olisi sähköalan yritysten sähköliiketoiminnan tulos, joka ylittää 10 prosentin suuruisen tuoton laskettuna sähköliiketoimintaan sitoutuneen oman pääoman määrälle. Esityksessä on myös fossiilisten polttoaineiden alan yritysten voittoihin kohdistettava väliaikainen 33 prosentin suuruinen vero. Tähän mainittuun veroon valiokunnalla ei ole huomauttamista. Siihen ei ollut huomauttamista myöskään asiantuntijoilla, ja saadun selvityksen mukaan Suomessa ei ole tunnistettu sellaisia yrityksiä, jotka olisivat varmuudella ehdotetun veron piirissä. Eli lähinnä sitten nämä tulevat kommentit koskevat nimenomaisesti tuota ensimmäistä ehdotusta väliaikaisesta voittoverosta.

Asiantuntijakuulemisissa moni piti esitystä perusteltuna, kuitenkin erityisesti elinkeinoelämä ja sähköalan toimijat eivät kannattaneet ehdotettua veroa. Perusteluna oli se, että ehdotettu malli poikkeaa useilta osin EU-asetuksen mallista ja on tiukempi ja ylimitoitettu, sekä se, että vero ei kohdistu pelkästään ylisuuriin tuottoihin. Omalle pääomalle laskettavaa 10 prosentin verovapaata tuottoa pidettiin myös liian matalana, ja kritisoiitiin myös sitä, että huomioon ei oteta vierasta pääomaa. Useat kuultavista korostivat, että ehdotetun sähköalan voittoveron tulee olla kertaluonteinen. Kuulemisessa tuotiin esiin myös toisen suuntaisena näkemyksenä se, että hallituksen esitysluonnoksessa ollut omalle pääomalle

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

laskettava viiden prosentin vuotuinen tuotto olisi ollut riittävä eikä sitä olisi tarvinnut nostaa kymmeneen, ja samoin kritisoihin sitten tämän verokannan laskemista 30 prosenttiin lausuntokierroksen mukaisesta 33 prosentista.

Tässä mietinnössä käsitellään aika lailla suhdetta EU-asetukseen. Asiantuntijakuulemisissa on kyseenalaistettu ehdotetun mallin yhteensopivuus EU-asetuksen kanssa, ja perustuslakivaliokunta ja talousvaliokunta ovat lausunnoissaan kehottaneet meitä vielä tätä arvioimaan ja selvittämään. Mietinnössä kerromme, että hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena on kerätä riittävällä varmuudella vähintään sama tuotto jokaiselta sähköntuottajalta, jonka EU-asetuksen tuottokatto keräisi. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että vero kansalliselle toimenpiteelle täyttää asetetut vaatimukset ja on vaikutuksiltaan asetus vastaava. On myös arvioitu, että EU-asetuksen tuottoraja ei ole ehdoton yläraja, vaan siinä enemmänkin on kyse jäsenvaltioiden vähimmäisvelvollisuudesta.

Puhemies! Perustuslakivaliokunta lausunnossaan toteaa, että hallituksen esitys ei ainaakaan välittömästi sellaisenaan vaikuta toteuttavan asetuksen mukaista tavoitetta, ja on viittannut saamaansa selvitykseen, jonka mukaan EU-oikeudellisesti merkityksellistä saattaa olla, että siinä missä asetuksen ensisijainen tarkoitus on alentaa sähkön hintaa, hallituksen esitys vaikuttaa lähinnä ylisuuriksi arvioituihin voittoihin. Tältä osin valiokunnalle on tuotu esille se, että tuottokaton tavoitteena ei ole vaikuttaa sähkön hintaan vaan kerätä sähköyhtiöiden markkinatuloja tukitoimien rahoittamiseen. Näin ollen voittoveron voidaan arvioida toteuttavan samaa tavoitetta kuin EU-asetuksen tuottokatto.

Lisäksi valiokunta tuo esille, että EU-asetuksen tuottokatto ei vaikuttaisi olevan kovinkaan yhdenmukainen toimi sähköalan markkinatulojen leikkaamiseksi. Tuottokaton määrä vaihtelee eri jäsenvaltioissa 70—240 euroon per megawattitunti, ja voimassaoloaikakin vaihtelee 4—24 kuukauden välillä.

Valiokunnan yleisnäkemyksistä esityksestä on se, että valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta korostaa, että kyse on kertaluonteisesta verosta valitsevassa poikkeustilanteessa.

No, mitä muuta? Mietinnössä käsitellään lisäksi muutamia perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan lausuntojen huomioita liittyen muun muassa erillistilinpäätöksen luonteeseen ja kirjanpitoikäytäntöjen eroihin.

Valiokunta esittää myös muutamia muutoksia tähän hallituksen esitykseen. Yksi niistä koskee niin sanottuja Mankala-rakenteita. Kuulemisessa on tuotu esille se, että ehdotettu voittovero ei kohtele tasapuolisesti niin sanottuja Mankala-rakenteita, ja myös talousvaliokunta on kehottanut valiokuntaamme arvioimaan asiaa. Valiokunta ehdottaakin Mankala-rakenteiden huomioon ottamista lisäämällä tätä koskevan säännöksen lakiin. Tämän ehdotetun säännöksen mukaan Mankala-yhtiön osakkaan oman pääoman tuoton pohjaan lisätäisiin Mankala-yhtiön osakkeen hankintameno, minkä kautta osakas saisi hyväksyä Mankala-yhtiön oman pääoman. Lisäksi pyritäisiin eliminoimaan se, ettei osakkeiden hankintameno tule otetuksi huomioon kahteen kertaan.

Toinen valiokunnan muutos koskee sisäisen sähköliiketoiminnan määritelmää. Kuulemisessa useat toivat esille, että sisäistä sähköliiketoimintaa koskeva määritelmä 90 prosentin omistussosuudesta on liian tiukka ja sen sijaan omistussosuusrajan pitäisi olla 50 prosenttia, ja valiokunta pitää tätä muutosta perusteltuna ja esittää vastaava muutosta.

Kolmas tehtävä muutos koskee pieniä sähköntuottajia. Kuulemisessa tuotiin esille, että pienikin sähköliiketoiminta voi tulla tällä esityksellä voittoveron piiriin, ja valiokunta eh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

dottaa siksi muutettavaksi kriteeriä siten, että ratkaiseva tekijä olisi pelkästään se, onko sähköliiketoimintojen liikevaihto vähintään 500 000 euroa.

Eli valiokunnan päätösehdotus on, että hyväksytään esitys edellä mainitusti muutettuna, ja tämä mietintö oli niin ikään yksimielinen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

19.23 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Koronakriisi ja heti sen perään Eurooppaa kurittanut energiakriisi ovat aiheuttaneet meille päätöksentekijöinä massiivisen haasteen. Markkinašokki toisensa perään on tehnyt inflaatiosta ja hintojen nousukäyrän kulmasta vaikeasti ennustettavan. Haasteena on ennen kaikkea ollut se, että kyseessä ovat ihmisten perustarpeet. Sähkö on perustarve — tästä voimme varmasti olla kaikki samaa mieltä. Siksi hallituksen laajat tukitoimet ovat olleet tarpeen, jotta tavallisia kotitalouksia on voitu tukea — myös siten, ettei kenenkään ole tarvinnut mennä sähkölaskujen takia henkilökoh- taiseen perikatoon. Tukupaketit ovat olleet suuria, ja tukea on suunnattu monenlaisille ko- titalouksille. Vasemmisto on pitänyt säännönmukaisesti esillä pienituloisten asemaa, jotta kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ei olla tukupaketeissa unohdettu. Nämä toimet ovat olleet tarpeen, mutta on myös selvää, että julkisen tuen pohjalle tarvitaan rahoitusta, ja siitähän tässä laissa nyt on kyse.

Arvoisa puhemies! Vasemmisto on pitkään vaatinut energiateollisuuden ylisuurten ja ansiottomien voittojen verollepanoa. Viime kesästä saakka vaadimme, että windfall-vero olisi otettu käyttöön ripeästi. Nyt ollaan tästä ripeästä aikataulusta valitettavasti jo myöhäs- sä, mutta windfall-verolla puututaan sähköä tuottavien ja myyvien yritysten ansiottomiin ja ylisuuriin voittoihin väliaikaisella voittoverolla. Vasta EU-tasolla tehty päätös sai liikettä niveliin myös valtiovarainministeriössä — parempi tietysti myöhään kuin ei ollenkaan.

Lakiesitys on nyt käsitelty meillä valtiovarainvaliokunnassa ja verojaostossa. Olen iloi- nen siitä, että veropohjaa tiivistävä ja oikeudenmukainen päätös saatiin aikaiseksi. Veroa voisi harkita myös ensi kaudella säädettäväksi pysyväksikin, tilanteen mukaan tätä toki täytyy arvioida. Vaikuttaa nimittäin siltä, että windfall-veron tulo on jo saanut energiayh- tiöt harkitsemaan omaa hintatasoaan. Tämä on toki kuluttajille hyvä asia, jos jo pelkkä la- kiesitys saa firmat säättämään itse hintojaan alaspäin.

Markkinavoimien ei tule antaa ratsastaa ihmisten ahdingolla varsinkaan silloin, kun ky- seessä on ihmisten perustarpeet. Ja siksi tämä windfall-vero, jo pelkästään sen olemassa- olo ja tulossa olo, on ollut hyvää sääntelyä — tästä kiitos hallitukselle.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja ledamot Löfström.

19.26 Mats Löfström r: Ärade herr talman! Vi berörde här windfall-skatten också i en ti- digare debatt om det temporära elstödet. Det här gäller den temporära windfall-skatten, och av propositionen framgår att statsrådet och Ålands landskapsregering har olika uppfatt- ningar om den aktuella propositionens betydelse för landskapets och rikets lagstiftningsbe- hörighet. Regeringen har bedömt att den föreslagna lagstiftningen hör till rikets lagstift- ningsbehörighet medan Ålands landskapsregering å sin sida har ansett att frågan hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Det yttrande som finansministeriet begärt av Ålandsdelegationen har blivit klart efter det att regeringens proposition överlämnades till riksdagen. Ålandsdelegationen anser att

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

den här frågan i viss mån är flertydig. Delegationen konstaterar att den bedömer frågan i första hand med utgångspunkt i den EU-förordning som ska genomföras och förordningens syfte, varför den föreslagna skatten på vinster anses höra till rikets lagstiftningsbehörighet snarare än landskapets. I ljuset av delegationens yttrande och den utredning som grundlagsutskottet fått hänföra sig bestämmelserna om skatt på vinster dock också till omständigheter utifrån vilka ärendet kan anses höra till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet.

Ålands landskapsregering har till lagtinget lämnat ett lagförslag om detta ärende. En eventuell landskapslag som antas av lagtinget omfattas av den lagstiftningskontroll som avses i 19 § i självstyrelselagen för Åland. Beslut om antagande av landskapslag ska enligt 19 § tillställas justitieministeriet samt Ålandsdelegationen, som avger utlåtande över beslutet till justitieministeriet innan beslutet föredras för republikens president. Finner republikens president att lagtinget har överskridit sin lagstiftningsbehörighet eller att landskapslagen rör rikets inre eller yttre säkerhet, kan presidenten, efter att högsta domstolens utlåtande har inhämtats, förordna att landskapslagen ska förfalla i sin helhet eller till någon viss del.

Ärade talman! Grundlagsutskottet påpekar att den föreslagna lagen om tillfällig skatt på vinster inom elbranschen och sektorn för fossila bränslen inte innehåller några bestämmelser där det uttryckligen hänvisas till lagens tillämpning på Åland. Enligt utskottets uppfattning behöver den föreslagna lagen således inte ändras, oberoende av om det vid lagstiftningskontrollen anses att ärendet hör till landskapets lagstiftningsbehörighet eller inte. Den saken är bra, men det betyder också att man måste följa med det här ärendet eftersom det får en indirekt konsekvens på det så kallade temporära elstödet, att om man kommer till att det här är rikets lagstiftningsbehörighet så måste man också säkerställa att elstödet kan omfatta åländska hushåll.

Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksestä ilmenee, että valtioneuvostolla ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksella on erilainen käsitys käsillä olevan esityksen merkityksestä maakunnan ja valtakunnan lainsäädäntövallan kannalta. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että ehdotettu lainsäädäntö kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Ahvenanmaan maakunnan hallitus on puolestaan pitänyt asiaa maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvana.

Valtiovarainministeriön Ahvenanmaan valtuuskunnalta asiassa pyytämä lausunto on valmistunut sen jälkeen, kun hallituksen esitys annettiin eduskunnalle. Ahvenanmaan valtuuskunta pitää asiaa jossakin määrin tulkinnanvaraisena. Valtuuskunta toteaa arvioivansa asiaa ensi sijassa voimaansaatettavasta EU-asetuksesta ja sen tarkoituksesta lähtien, minkä vuoksi ehdotetun voittoveron katsotaan kuuluvan pikemminkin valtakunnan kuin maakunnan lainsäädäntövaltaan. Valtuuskunnan lausunnon ja perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen valossa voittoverosta säätämiseen liittyy kuitenkin myös seikkoja, joiden perusteella asiaa voitaisiin pitää maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvana. Professori Olli Mäenpää oli perustuslakivaliokunnassa tätä mieltä.

Arvoisa herra puhemies! Ahvenanmaan maakunnan hallitus on antanut maakuntapäiville ehdotuksen maakunnan omaksi lainsäädännöksi käsillä olevassa asiassa. Mahdollinen maakuntapäivillä hyväksyttävä maakuntalaki kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 19 §:n mukaisen lainsäädäntövalvonnan piiriin. Päätös maakuntalain hyväksymisestä toimitetaan sanotun 19 §:n mukaan oikeusministeriölle sekä Ahvenanmaan valtuuskunnalle, joka an-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

taa oikeusministeriölle lausunnon päätöksestä ennen päätöksen esittelemistä tasavallan presidentille. Tasavallan presidentti voi, kun korkeimman oikeuden lausunto on hankittu, määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että nyt ehdotettuun lakiin sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisista voittoveroista ei sisälly säännöksiä, joissa nimenomaisesti viitataan lain soveltumiseen Ahvenanmaan maakunnassa. Valiokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettavaan lakiin ei siten aiheudu muutostarpeita — ja valtiovarainvaliokunta ei ole muuttanut tätä — katsottiinpa asian lainsäädäntövalvonnassa kuuluvan maakunnan lainsäädäntövaltaan tai ei.

On tärkeää kuitenkin, että seuraava hallitus seuraa, miten tämä etenee ja onko tämä Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövallassa vai ei, koska se vaikuttaa tähän väliaikaiseen sähkötukeen. Eli jos tämä vero on valtakunnan lainsäädäntövallassa, on tärkeää, että myös tuki annetaan ahvenanmaalaisille kotitalouksille. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos, tack. — Edustaja Kiviranta.

19.33 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! On loogista, että nämä moninaiset sähkönkäyttäjien tuet on perusteltua kattaa sähköalan ylimääräisellä voittoverolla, tai ainakin pyrkiä kattamaan. Voisi todeta, että sekin on yhtä loogista, että kun tämä tilanne ei tule varmasti käytännössä toistumaan — ainakin siltä näyttää — niin tämäntyyppisen veron täytyy olla kertaluonteinen, ja se on todettu myöskin tässä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä.

Kaiken kaikkiaan minusta tämä käsittely valtiovarainvaliokunnassa ja sen verojaostossa oli meillä ihan asianmukainen. Siellä otettiin huomioon kaikki ne keskeiset asiat, joihin kuuluvat kiinnittivät huomiota. Tehtiin muutokset, jotka koskevat konsernin sisäistä sähköliiketoimintaa. Tehtiin muutoksia, jotka koskevat Mankala-yhtiöitä. Mankala-yhtiöitten asia otettiin varsin pitkälti huomioon. Sitten lisättiin myös tämä pienimuotoista toimintaa koskeva säännös, jonka mukaan veron piiriin tulisivat yritykset, joiden sähköliiketoimintojen yhteinen liikevaihto on vähintään 500 000 euroa.

Mielestäni tämä esitys on yksityiskohdiltaan ihan kunnossa ja siinä mielessä ihan kannatettava.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Verojaoston puheenjohtaja, edustaja Viitanen.

19.35 Pia Viitanen sd: Arvoisa puhemies! Ehkä vielä haluan omalta osaltani korostaa sitä, että kun nämä ajat ovat olleet varsin poikkeukselliset, niin kyllä kansalainen aika koville on joutunut näissä rajuissa hinnannousuissa, mitkä kohdistuvat niin elämiseen yleensä kuin sitten tähän sähköönkin, ja paljon on tukitoimia tehty. Todella monta tänään käsitelimme, viimeksi tätä sähköhyvitystä, ja sitä ennenkin oli jo arvonlisäveron alentamista, sähkövähennystä, sähkötukea. Nämä ovat olleet tarpeellisia — erittäin tarpeellisia — kansalaisten auttamiseksi.

Ja mielestäni on hyvä ja aivan oikein ja reilua ja järkevää, että myös sitten yritämme saada tuottoja, verotuottoja, jotta voimme nämä kansalaisten avuksi tulevat tuet maksaa. Siksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

tietenkin tämä windfall-vero on mielestäni logiikaltaan toimiva, hyvä ja oikeudenmukainen. On totta, että tässä mietinnössä korostamme, että nyt se on kertaluonteinen, mutta jos käy niin, että jossain vaiheessa sitten taas vastaava kriisi on yllä, niin ainakin henkilökohdaisesti itse näen, että tämänkaltaiset keinot ovat varmasti tarpeen jatkossakin. Koska me nyt puhumme hyvin paljon — tänäänkin eduskunnassa ja yleisesti yhteiskunnassa — siitä, että meillä on todellakin talous tiukoilla ja tarvitsemme tietynlaista säästävää tyyliä ja tarvitsemme ikään kuin yhtälön, jolla pystymme reilusti sitten tätä taloutta sopeuttamaan — tarkoitan ”reilulla” oikeudenmukaista sopeutusta — niin silloin kyllä mielestäni nimenomaan tämänkaltaiset verot, joilla sitten otetaan ikään kuin lisää soutajia tähän yhteiseen veneeseen, ovat aivan oikein. Totean, että pidän tätä oikein hyvänä esityksenä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja vielä edustaja Niemi.

19.37 Veijo Niemi ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Kiitos edustaja Viitaselle tästä hyvästä selityksestä tässä asiassa. En voi kuitenkaan olla nostamatta sellaista esimerkkiä, mikä tarkoittaa sitä, että olisikohan sähköyhtiöillä — taikka yhdellä tietyllä sähköyhtiöllä nimeä mainitsematta — peiliin katsomisen paikka. Ihmisellä on syyskuussa loppunut sähkösopimus, ja tammikuussa tulee loka-, marras- ja joulukuulta kymmenkertaiseksi mitään ilmoittamatta noussut kilowattituntihinta. Tämän jälkeen tämä ihminen yrittää ottaa epätoivoisesti tammikuun alusta asti yhteyttä sähköyhtiöön. Tähän päivään mennessä hän ei ole kertaakaan päässyt puhelimella edes jonoon tähän sähköyhtiöön saadakseen kysyä tästä asiasta. Hän on sitten tammikuun alussa lähettänyt myöskin sähköpostia: siihen ei ole keritty vastaamaan.

Kyllä tämä täytyisi ehdottomasti saada sillä tavalla järkeen... Nyt jo tämä näyttää siltä, että sähköyhtiöt pudottavat hintoja noin 10—11 senttiin kilowattitunnilta, mutta silti ne itsepintaisesti pitävät nämä, kun ihmiset ovat loppuvuodesta tehneet hädissään tällaisia kalliimpia sopimuksia uhkana se, että sähkö saattaa olla jopa euron kilowatilta. Kyllä tässä täytyisi kohtuu olla myöskin sähköyhtiöillä, ja tekisivät järkeä, koska nyt nämä tukimaksut menevät sitten moneen kertaan edestakaisin, kun toisaalta, jos nämä kalliit määräaikaiset sopimalla peruttaisiin, niin silloin tässä päästäisiin paljon järkevämpään ratkaisuun. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Näin on.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 320/2022 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.